

Pet let po finančni krizi čakamo novo

Po propadu banke Lehman Brothers Ameriško okrevanje prineslo družbeno neenakost.

V nedeljo bo minilo pet let, ko je s propadom banke Lehman Brothers finančna kriza izbruhnila z vso silovitostjo in sprožila gospodarski krč, ki mu zdaj pravimo velika depresija. Strokovnjaki si še vedno niso edini, kako bi bilo treba takrat ravnati. V oči bije tudi dejstvo, da so glavni akterji krize ostali nekaznovani.

Nekdanji podpredsednik centralne banke Fed Alan Blinder, zdaj profesor na univerzi Princeton, v svoji knjigi *After Music Stops* trdi, da je bil propad Lehman Brothersa recept za katastrofo, ki bi se ji izognili, če bi jo vlada rešila, kot je druge finančne ustanove. Takratna finančna ministrica Francije Christine Lagarde (zdaj predseduje Mednarodnemu denarnemu skladu) je odločitev za bankrot označila za grozljivo. Zagovorniki bankrota po drugi strani opozarjajo, da je bilo razpoloženje javnosti (in z njimi politikov) nastrojeno proti reševanju bank.

Finančni novinar New York Timesa **Andrew Ross Sorkin** je prepričan, da je propad Lehman Brothersa vladi omogočil reševanje precej pomembnejše zavarovalnice AIG. Kongresniki so 700 milijard dolarjev vreden program za pomoč bankam TARP sprva zavrnili, ko pa je borzni indeks takoj izgubil 800 točk, so si premislili in ga sprejeli. Sicer kontroverzni britanski zgodovinar **Niall Ferguson** pravi, da je »Lehman moral umreti, saj je to prepričalo druge banke v sprejetje državne pomoči, politike pa, da jo morajo odobriti«.

Državna pomoč je morda rešila finančno industrijo, toda kriza je pustila globoke posledice in ohromila gospodarstvo. Na Wall Streetu počasnega okrevanja ni občutiti, borzni indeks Dow Jones je krepko nadoknadil izgubo pet tisoč točk in je že močno presegel vrednosti iz leta 2007. Največje ameriške banke so večje (za 30 odstotkov) in močnejše, kot so bile pred krizo, kapital šestih največjih se je od leta 2008 do danes podvojil. Finančna industrija je le še povečala delež v ameriškem gospodarstvu, povprečne plače vodilnih pa so se z 8,4 milijona dolarjev pred krizo povečale na sedanjih 9,7 milijona dolarjev.

Na drugi strani se ameriška družba ukvarja z razmeroma visoko brezposelnostjo (z medkriznih deset odstotkov je zdrsnila na 7,3 odstotka, pred krizo je znašala 6,3 odstotka), pri čemer uradna številka sploh ne upošteva milijonov Američanov, ki so po mesecih brez dela obupali in odšli s trga dela. Podobno velja za ljudi, ki se prebijajo z začasnimi in po navadi zelo slabo plačanimi službami. Po ugotovitvah ekonomskega raziskovalca Johna Williamsa naj bi bila resnična stopnja nezaposlenosti v ZDA kar okoli 23,3 odstotka.

To kaže tudi povprečna plača, ki je s predkriznih 55.000 dolarjev zdrsnila na 52.000 dolarjev. Medtem se v žepe premožnih zlivajo dobički podjetij, bogatijo jih visoke cene delnic in rast cen nepremičnin. Študija ekonomistov Emmanuela Saeza, Facunda Alvareda, Thomasa Pikettyja in Anthonyja Atkinsona je pokazala, da imajo ZDA največjo razliko med prihodki bogatih in revnih od vseh razvitih držav. Tako odstotek najbogatejših pobere že petino vseh prihodkov. Hkrati naj bi se ameriške sanje sfizile, saj imajo ZDA najnižjo možnost napredovanja po lestvici bogastva med razvitimi.

Finančni novinar **David Dayen** v spletnem časniku Salon opozarja, da je večina krivcev za krizo ostala nekaznovanih, iz finančnih ruševin so odkorakali z dovolj denarja za udobno življenje, medtem ko že vsak sedmi Američan prejema živilske bone. Deregulacija bank, ki jo je začel že predsednik Bill Clinton in ki je omogočila uporabo denarja varčevalcev za tvegane naložbe, še vedno omogoča, da se banke igrajo z denarjem. Samo JP Morgan Chase je lani izgubila 6,2 milijarde dolarjev. Dayen trdi, da sta finančna reforma Dodd-Frank in ostrejši mednarodni bančni standardi Basel III prinesli le obrobna izboljšanja. Prevelike banke so še vedno sistemska grožnja, »in ko – ne če – bo nastopila nova finančna kriza, bomo spet priča obsežnemu reševanju finančne industrije, medtem ko bodo navadi ljudje spet zapostavljeni,« opozarja Dayen.